

Yolsuzluklar^(*)

Sami Selçuk^(**)

“Baylar! Bu vesileyle saygıdeğer ulusuma şunu salık veririm ki; bağrında yetişerek başının üstüne kadar çıkaracağı adamların kanındaki, vicdanındaki asıl özü/mayayı çok iyi irdeleyip çözümlenmeye özen göstermekten hiç bir zaman vazgeçmesin!”

Atatürk (1927)

“Bir ülkede namuslular en azından namussuzlar kadar yürekli olmazlarsa o ülke muhakkak batar.”

İnönü (1931)

“Ülke, moral bir çöküntü içindeyken susan o yansızlar için cehennemimde özel bir bölüm hazırladım.”

Dante

GİRİŞ

Nerede yeni bir kurum/olgu ortaya çıkmışsa, sevaplarıyla günahlarını kendisiyle birlikte getirmiştir. Devlet de böyle. Vazgeçilmez bir kurum. Güvenlik için, adalet v.b. için zorunlu. Ama, devletin örgütlendiği her toplumda yeni suç tipleri türemiştir. Çünkü devlet, güvenliği sağlamak, adaleti dağıtmak için insanları kullanacak. Bu insanlara görevlerini yapabilmek için

yetkiler verilecek, onlar da bu yetkilerini zaman zaman fırsat buldukça kötüye kullanacaklardır. Kimileri de bu yetkileri kullananlara karşı suç işleyecektir.

Demek, nerede bir devlet ya da benzeri örgüt varsa, orada devlet yetkisini kullanan görevliler olacak; bu görevliler zaman zaman devlet hazinesini yiycekler (zimmet), özel kişilerden para alacaklar (yiyicilik, rüşvet), yasa dışına çıkacaklar (görevde yetkiyi kötüye kullanma), üçüncü kişiler ise bu yetkileri kullananlara zaman zaman karşı çıkacaklardır (görevliye direnme, sövme vb.).

Özetle, devlet/yönetim hem vazgeçilmez ve hem de suç üreten bir olgudur.

GEÇMİŞTE

Eski Hintte M.Ö. 400 yıllarına ait bir hukuk kitabına göre, zimmet, devlet parasını çalma cezalandırılmış; İngiliz yönetimine kadar hükümdarlar, memurluk makamlarını satmışlardır. Parayı en çok veren, makam almıştır.

(*) “Yolsuzluk ile Savaşım Stratejileri/Uluslararası Sempozyum” “Anti-Corruption Strategies/An International Symposium” konulu, HFSA, “United States Information Service”, “The British Council”, “Goethe Institut İstanbul” Enstitu Italiano di Cultura İstanbul tarafından 29.9-3.10.1997, tarihlerinde İstanbul’da gerçekleştirilen ve 6 ülkeden 35 bilimci ve felsefecinin katıldığı sempozyumda sunulmuştur.

(**) Yargıtay Onursal Başkanı

Sami Selçuk

Rüşvet üzerine kurulan bu devlette, halk yoksullaşmıştır.

İlk çağ İran’ında da aynı. Bölge valileri (satraplar), Osmanlıdaki gibi, saraya armağan sunarlardı. Kendileri de rüşvet/armağan alırlardı. Yargıçların rüşvet alması ağır suçtu. II. Kambises (529-522), rüşvetçi yargıç Sisamnes’in derisini yüzdürerek öldürmüş ve Sisamnes’in oğlu Ottanes’i aynı göreve atamış, atarken eski yargıcın derisini yargıçlık sandalyesinin üzerine gerdirmiş ve yeni yargıca da “nasıl bir sandalye üzerinde oturduğunu unutmamalısın” demiştir (M.S. 24). Eski İran’da “kralın gözü” diye adlandırılan memurlar, yolsuzlukları denetlemişlerdir.

Gelişmiş bir yargıya sahip olan Sümerler’de, ayrıca Asur ve Babiller’de rüşvet cezalandırılmıştır (Hamurabi Yasasının 5. maddesi).

Tevrat’ta rüşvet yasaktır, büyük günahdır.

Eski Mısır’da da rüşvet yaygındı. Belgeler bunu kanıtlamaktadır. II. Ramses döneminde de, bu sürüyor. Mısır’da bilgiler, imparatorlara memurlara bol maaş verilmesini öğütlemişlerdir.

Mısır’da daha sonraları da yolsuzluklar sürmüştü, memurluklar satılmıştır.

Eski Yunan’da iyi yurttaş zengin olmalıydı. Bu ise rüşveti, yiyiciliği kışkırttı. Rüşvete karşı savaş açan Demosten, rüşvetten hüküm giydi. Platon bu suça karşı ölüm cezasını önermiştir. Memur ayrıldığında hesap vermiş, bir günde biten davalara hangi yargıçların katılacağı da belli olmamıştır.

Roma’da rüşvetin cezası ölümdür. Ancak, makamlar satın alan görevliler, yaptıkları giderleri geri almak peşindeydiler. Toprak aristokrasisi rüşvetle iş yaptırmaktaydı.

Germen hukukunda da yolsuzluklar vardı. Bunlara karşı ölüme kadar varan cezalar öngörülmüştür.

Kilise hukukunda da durum aynıdır. Fas ve Sudan’da; Venedik’te, İngiltere’de, Rusya’da, Macaristan’da, Avusturya’da İspanya’da, İtalya’da, Kral I. James bir Venedik elçisine “rüşvet alanları cezalandırmaya kalksam, cezalandırılmadık uyruğum kalmaz” demiştir. O dönemde Bacon rüşvetle suçlanmış, tantanalı yaşamının ve armağan almanın bedelini 1621’de hüküm giyerek ödemiş, hapse girmiş. 1624’te kral kendisini bağışlamıştır.

Kuran’da bu tür suçlara pek değinilmemiştir. Ancak Peygamberce lanetlenmiş, Halife Ömer ve Ali de bu suçlara karşı savaş açmışlardır. Osman ise armağanlara düşkün bir halife olmuştur. Emeviler, Abbasiler dönemlerinde de rüşvet çoktur.

Eski Çin’de ise, yöneticiler birbirlerine bile rüşvet vermişlerdir. Moğollar’da, Selçuklular’da da yolsuzluklar vardır.

Osmanlılar’da ise memur atamalarında, hizmetler satılmıştır. Vezir-i azamlık bile satın alınmıştır. Askeri kişiler, görevleri ile ilgili rüşvetler almışlardır. Mali işlerde defterdarlar yolsuzluklar yapmışlardır. Bayındırlık ve sağlık işlerinde, ülkede gezmek ve zulümden kurtulmak için rüşvet verilmiştir. Çandarlı Kara Halil Paşa, oğlu Ali Paşa, Rüstem Paşa, Sokullu Meh-

met Paşa'ların rüşvetçilikleri ünlüdür.

Osmanlılarda yargıda kadıların rüşvet öyküleri ünlüdür. Çünkü kadılar, yalnız adalet dağıtmamışlar, maliye, ordu ve belediye hizmetlerinde de önemli görevler üstlenmişlerdir.

Osmanlı'da, yöneticiler sultanın önünde bile zaman zaman birbirlerini rüşvetçilikle suçlamışlardır.

Osmanlı sultanları yolsuzluklarla elbette savaştılar. I. Beyazıt, III. ve IV. Murat, III. Osman, III. Selim gibi 16. yüzyılda Sarı Mehmet Paşa yolsuzluklarla savaşı önermişlerdir. Savaş kısmen sonuç vermiştir. Tanzimatta, görevli göreve başlarken rüşvet almaya çağına dair Kuran'a el basıp ant içmiştir.

Çandarlı, Hadım Hasan Paşa, Hafız Beşir Ağa rüşvet nedeniyle öldürülmüşlerdir⁽¹⁾.

Mahmut Şevket Paşa, sadrazamlığı sırasında günlük tutmuştur. 13 Şubat 1913'te şunlar yazılıdır: "Aynı gün hükümetçe 20 maden imtiyazının verilmesini kabul ettik. Bu maden imtiyazlarını isteyen iş sahipleri uzun zamandan beri oyalanıyordu. Bizden önceki hükümetlerin bu oyalamadan maksatları, iş sahiplerini müracaata mecbur bırakıp para almaktır."

"Yani aynen Sultan Hamit devrinde olduğu gibi. Beyazıt-Şişli arasında tünel yapılması projesi de bu suretle uyutulmuştu. Bu tünel projesi hükümetçe tasdik edilmiş, padişahın iradesi bile alınmış olduğu halde, harekete geçilemiyordu. Eski sadrazam Sait Paşa bu imtiyazı vermek için Deutsche Bank'tan 15.000 altın rüşvet iste-

miş. Bunu Almanya Büyükelçisi Baron Von Wangenheim bizzat bana söyledi. Gene Alman Büyükelçisi dedi ki: "-Bunun üzerine Alman, İngiliz ve Fransız maliye grupları, Türkiye'ye borç vermemek üzere karar aldılar. Bu mesele üzerinde tahkikat yaptım. Öğrendim ki, bir Fransız firmasının temsilcisi de, bu Beyazıt-Şişli tüneli imtiyazının Almanlara değil, kendilerine verilmesi için Osmanlı hükümetine üç milyon altın teklif etmiş." (Bu günlük, 1988 ARBA yayınlarında çıkmıştır).

Bu konularda örnekler saymakla bitmeyecek denli çoktur.

Geçelim ve günümüze gelelim.

GÜNÜMÜZDE

Günümüzde de yolsuzluklar sürüyor. Demokratik ülkelerde de var, tümelci ülkelerde de. Ancak bir farkla. Birincilerde koku çabuk duyuluyor.

Hindistan başbakanlarından Rao'nun bir adı da "Bay Temiz'dir. Ama 1991 seçim kampanyasında işadamı Harsan Mehta, "Bay Temiz'e 4 milyar lira para; bir başkası yine "Bay Temiz'e, Rao'ya içinde telefon numaralarını içeren kasetin de olduğu para çantası 4.11.1991'de verdiğini açıklamıştır. Rajiv Gandhi döneminde ise, İsveçli bir tacir, pazar kapmak için başbakanın yakın çevresine 100 milyar rüşvet dağıttığını söylemiştir.

Gonzales, İspanya'da artan yolsuzluklar nedeniyle iktidarını yitirmiştir.

Yunanistan'da Kostakos skandalı o dönemin iktidarını yıpratmıştır.

Güney Kore'de 1980'lerin sonlarında mal bildirimini zorunlu kılındı. 77 yüksek görevli görevlerinden ayrıl-

mıştır. Yolsuzlukları inceleyen kurulun üyesi Lee Chung Boon'un adı da yolsuzluğa karışmış, yüksek düzeyde avukatlık ücreti aldığından (1.23 milyon dolar) kuruldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Devlet başkanı kim Young-Sam, yolsuzluklara karşı savaş açmış; eski devlet başkanları Chun-Doo-Hvan ve Rob Tae-Woo hakkında da soruşturma başlatmıştır.

Fransa'da geçen yüzyılda nüfuz ticareti eylemi cezalandırılmıyordu. Yasalarda bu konuda bir hüküm yoktu. Milletvekilleri, bürokratlar bundan yararlanarak çıkar sağlıyorlardı. Derken, Cumhurbaşkanı Grevy'nin damadı milletvekili Wilson'un nüfuz ticareti yaparak nişan dağıttığı kanıtlandı. Ancak, eylemini cezalandıracak bir madde olmadığından Wilson aklandı. Bu skandal üzerine 4.7.1889'da nüfuz ticaretini cezalandıran yasa çıkmıştır.

1990'ların başında yaşanan Tapie olayı Fransa'da çalkalantılara yol açmış; bir evi ucuza satın aldığı dedikoduları üzerine Başbakan Beregovoy kendini öldürmüştür.

Amerika'da 1951'de yapılan bir inceleme, 608 olayda 759 suçlunun yüksek konumda olduğunu, 1941'de bankalarda çalışan yüz kişiden yirmisinin suç işlediğini ortaya koymuştur.

İTALYA ÖRNEĞİ

İtalya'da yaşananlar bütün dünyada heyecanla izlenmiştir. Bunun üzerinde biraz duralım.

Bu ülkedeki "temiz eller (mani pulite)" eyleminin başladığı tarih 17.2.1992'dir. 17 Şubat günü Sosyalist Parti'nin ortaboy bir yöneticisi olan

Mario Chiesa'nın eşi, tuttuğu evin kirasını, nafakayı ödemeyen kocasının rüşvet yediğini Milano Savcılığına duyurdu. Öğrenciliğinde park bekçiliği, garsonluk, işçilik yapan 42 yaşındaki C. Savcısı Di Pietro, şirketinin yöneticisi Magni'yi kullanarak, Chiesa'yı önce numaraları belirlenen 7 milyon lireti rüşvet alırken suçüstü yakalattı. Chiesa'nın bilgisayarında aralarında ünlü politikacıların da bulunduğu 7000 ad, rüşvet zincirinin halkaları olarak görülmüyordu. Di Pietro o anda ellerini rüşvetler, yolsuzluklar kovana soktuğunu gördü. Çünkü rakamlar astronomik miktarlara ulaşıyordu ve Chiesa aldığı rüşvetleri, Milano Belediye Başkanı Pilliteri'ye parti adına veriyordu. Pilliteri ise, Sosyalist Parti Genel Sekreteri Craxi'nin kayınbabasıydı. Zira Chiesa aldığı rüşvetleri Craxi'nin banka hesabına yatırdığını söylüyordu. Yargıçlar/savcılar, Di Pietro, Colombo, Barelli ve d'Ambrosio'lar Ağustos 1993'e değin 2400 kişi hakkında yolsuzluk davaları açtılar. Bunlardan, aralarında AS Roma Kulübü Başkanı Ciaropico'nun da bulunduğu 1400'ü tutuklanmıştır. 344 dava da siyasetçiler hakkında açılmıştır. Eski Başbakan ve Sosyalist Parti Genel Sekreteri Craxi için açılan dava onaltıya ulaşmıştır. Beş eski başbakan, aralarında Amato hükümetinin Adalet bakanı Martelli, Sağlık Bakanı De Lorenzo, Maliye Bakanları Gorla ve Reviglio, Tarım Bakanı Fontana'nın da bulunduğu, otuz bakan, Liberal Parti Genel Başkanı Altiscimo ve yardımcısı, Bastranini, parlamentonun dörtte birini oluşturan 40 senatör, 150 millet-

vekili hakkında dava açılmıştır. Ortaya çıkan gerçekler çok şaşırtıcı olmuştur. İlaç stoklarından tiyatrolara, ihalelere dek yolsuzluğun girmediği kurum kalmamış, rüşvetler koalisyondaki ağırlık ve oy oranına göre üleşilmiştir (lottizzazione). KİT'ler sağılmış, parti adına çalışanların % 60'ı kendi kişisel hesaplarının ardına düşmüştür. Olivetti'nin patronu Carlo de Benedetti PTT'ye kendi iletişim kuruluşunu satılabilmek için rüşvet verdiğini söylemiştir. Craxi'nin aldığı rüşvet 525 milyar TL tutarındadır. Başbakan Yardımcısı Martelli ve Dışişleri Bakanı Michelis de rüşvetin içindedir.

Koalisyonun Hıristiyan Demokrat kanadı ise, hem rüşvete ve hem de mafyaya bulaşmıştır. 33 kez bakanlık, 7 kez başbakanlık yapan Andreotti hakkında adam öldürmeye azmetirme ve mafyaya suç işletme eylemlerinden dava açılmıştır. Andreotti kendisini öldürmeye kalkışmıştır. Bu kirlenme nedeniyle partinin adı Temmuz 1993'te İtalya Halk Partisi diye değiştirilmiştir. Bu arada iki iş adamı kendini öldürmüştür. ENI (kömür ve enerji işletmesi) skandalı nedeniyle bu partinin eski Genel Sekreteri Forlani ile (Maliye) Bakanı Pomicino hakkında rüşvet soruşturması açılmıştır. ENI'nin sırtından 245 milyar lira rüşvet yenmiştir. Ağustos 1993'te, ENI Genel Müdürü Gagliari, Palermo'lu iş adamı Magro'nun ve Agnelli, De Senedetti, Berlusconi ile birlikte çizmenin ilk dört zengininin biri olan Gardini'nin ölümü toplumu şaşırtmıştır. Kimya sanayicisi Gardini ENI'yi ele geçirme için en astronomik rüşveti vermiştir. ENI

bütün rüşvetlerin odağı olmuştur ve 300 milyar liralık rüşvet iki partiye eşit dağıtılmıştır.

Bu arada, C. Savcısı Di Pietro işi hızlandırmış, iş adamlarına yönelmiştir. Politikacıların çoğunun dokunulmazlığı iş adamlarında yoktu, çünkü. Tutuklama önlemi iş adamlarını konuşmaya itmştir. 800 işadamı konuşmuş, Fiat, Olivetti, Gininvest-ki Berlusconi'ye aittir- gibi büyük kuruluşlar yara almıştır. De Benedetti 1989-1991 arasında ihaleler nedeniyle 9 milyar liralık rüşvet dağıtmıştır. Bu arada, Gardini, "hiç kimse suçsuz değil, herkes sistemden sorumlu" diyerek kendini öldürmüştür.

Kuşkusuz İtalya'nın ve İtalyan sanayinin saygınlığı bu olaylar nedeniyle çok örselenmiştir. Tekstil patronu Luciano Benetton, "Şu durumumuza bakınız. Latin Amerikanın muz cumhuriyetlerinden daha kötüyüz. Yolsuzluk ve mafya batağında çırpınıyoruz." diyerek kazaklarından "made in İtaly" etiketlerini kaldırmış, "made in Europe" etiketini koymuştur.

İtalya'da kurumlaşan bu yolsuzluğun üstesinden yargı gelmiştir. Böylece bağımsız yargının önemi bir kez daha kanıtlanmıştır. Devlet yönetiminde temizlik için dünyada "yargıçlar dönemi", politikada "arındırıcı yargıçlar" çağı başlamıştır (Bakır Çağlar, Türkiye'de Di Pietrolar üretmek çok zor!, Yeniüzyıl, 26.12.1996).

Bir ara İtalya'da, soruşturmanın gizli yürütülmesi, gözaltı ve tutuklama sürelerinin uzatılması, (sözgelimi Milano'da 850 kişiden 315'inin süreleri uzatılmış, 11'inin uzatılmamıştır),

ENI Genel Müdürü Gagliari'nin 134 gün süren gözaltı ve tutukluluk yaşamının 20 Ağustos 1992'de kendini çorapla boğarak öldürmesiyle sona ermesi ve ailesine yazdığı mektupta C. Savcılarını 45 gün anlatımını almadan tutmakla suçlaması; tarım işletmesi Feruzzi'nin yöneticisi Gardini'nin eski yardımcısınca suçlanması üzerine anlatımı alınmadan kendisini tabancasıyla öldürmesi, Sicilya'lı Magro ile intihar sayısının 12'ye, yürek durmasından ölenlerin 2'ye yükselmesi bir ara İtalya'da c. savcılarını terörünün estirildiği sanısını uyandırmışsa da bu kalıcı olmamıştır.

YOLSUZLUK AYRIKTIR/GÜZEL ÖRNEKLER DE VAR

Düş kırıklığına gerek yok. Suç işleme kural değil, kural dışıdır (istisnadır). Her ülkenin tarihinde parlak örnekler de vardır.

Rüşveti, yolsuzluğu hiç bir halk icat etmemiştir. Devletin bulunduğu her yerde vardır. Orhun yazıtlarında, rüşvet nedeniyle verilen armağana "ağı" denmiş; Kaşgarlı Mahmut'un Divan-u Lugat-it Türk'ünde "orunç" yetkilisinin rüşvet aldığı anlamına elbette gelmez. Bu nedenle rüşvetin/yolsuzluğun ayrıklığını gözeterek çok uyanık olmak, ivedi yargılardan kaçınmak gerekir. Şu olay ders vericidir. Eski diplomatlardan Kutahya milletvekili, Maliye Bakanı Ahmet Ferit Tek hakkında dört Ermeni'ye İstanbul'a dönüş izni vermesi nedeniyle soruşturma açılır. İç İşleri Komisyonuna göre Bakanın cezai değil, siyasi sorumluluğu vardır bu olayda. Ferit Bey 18 Şubat 1925'te

Meclise şöyle konuşur: "Efendiler! Devlet işinde memleketi idareye memur ettiğiniz adamların namusları, bir servet-i milliyedir. Bunları muhafaza ediniz." (TBMM Gizli Oturum Tutanakları, cilt 4, s. 503). Elbette bu, sorunun bir yüzüdür. Ülke yönetimini her yönden yeterli ve yetenekli insanlara vermek ise bir hünerdir. Öbür yüzünde de bu vardır. Yüce Atatürk "Söylev"inde bunu şöyle dile getirmektedir: "Efendiler! Bu vesileyle muhterem milletime şunu tavsiye ederim ki; sinesinde yetişerek başının üstüne kadar çıkaracağı adamların kanındaki, vicdanındaki cevher-i asli-yi, çok iyi tahlil etmek dikkatinden bir an faragat etmesin!" (Nutuk, 1952, II, s. 607).

Parlak örnekler hep bu soylu kanlar, vicdanlar sayesinde sergilenmiştir.

Atatürk, Paris'teki Büyükelçi Münir Erteğün'den Rene Grousset'nin iki ciltlik "Uzak Doğu Tarihi" adlı yapıtını göndermesini ister. Elçi kitabı gönderir ve tutarı olan 571.80 Franklık faturayı da ödenmek üzere Dış İşleri Bakanlığına yollar. Bunu öğrenen Atatürk Dış İşleri Bakanlığından faturayı hemen aldırıp parayı kendisi öder.

Bir başka örnek de İnönü'den. Başbakan bir akşam Atatürk'ün yanına gelir. Çok sınırlıdır. Atatürk anlar ve ne olduğunu sorar. T. Hava Kurumu Yönetim Kurulu toplantısında hesaplar yapılmış, ancak 40 paranın, yani bir kuruluşun oynadığı görülmüş. Uzun araştırmalardan sonra bunun yanlış yazımdan kaynaklandığı anlaşılmış ve Başbakan İnönü rahatlamış. Ancak bu sırada çok yorulmuş, üzülmüş. Ata-

türk, "Demek mesele bu, 40 para lira. 40 lira da 400 lira olur" demiş.

Yıllarca elçilik, Dış İşleri Bakanlığı yapmış olan Sadrazam Tefvik Paşa'nın oğlu İsmail Hakkı Bey Berlin'de Askeri Akademiyi bitirir ve kardeşi Ali Nuri Beyle birlikte Kayzer Wilhelm'in hassa alayına girer. İ. Hakkı beyin Almanca yazdığı bir yapıt çok beğenilir ve ödüle hak kazanır. Durumu öğrenen Sadrazam Tefvik Paşa oğluna yazdığı 9 Mart 1914 tarihli mektubunda, yazılan yapıtın iyi karşılanması onuruyla yetinmesini, bir Osmanlı Subayının yabancı bir hükümetten, ne adla olursa olsun, para almasını onur kırıcı olduğunu bildirir.

Alman Başbakanı Helmut Kohl'un oğlu ve eşi İtalya'da bir kaza geçirir. Kohl Alman Hava Kuvvetlerine ait küçük bir uçakla Milano'ya gider. Bir süre sonra Kohl'e Hava Kuvvetlerinden 72.000 Marklık bir fatura gelir. Başbakan faturayı yüksek bulur ve özel firmalara ücreti sorar. Yanıt 15.000 Mark'tır. Durumu Hava Kuvvetlerinden sorar. Komutanlık, devlet adamlarına sunulan hizmet nedeniyle kimi önlemler alındığından fiyatın fazla çıktığını bildirir. Başbakan parayı hemen öder.

Bir başka örnek de İsveç'ten. İsveç Sosyal Demokrat Parti Genel Sekreteri Mona Sahlin, bir dükkandan çocuk bezi ve birkaç çikolata alır. Ancak yanında özel kartı ya da para çantası yoktur. Zorunlu olarak devletin verdiği resmi kredi kartını kullanır. Ertesi gün de parayı hemen öder. Bu masum olayı bir gazeteci kamuoyuna duyurunca kıyamet kopar. Kamuoyuna gö-

re böyle birine güvenilmez. Çünkü ahlaki değerleri yıkmıştır. Geleceğin başbakan adayı Bayan Sahlin'in yatları, yalıları, hamamları, arazileri, arsaları, yazlıkları, Amerika'da otelleri yoktur. Örtülü ödeneği de kullanmamıştır. Ama bir kez kendisine olan güveni sarsmıştır. Bayan Sahlin'in politik yaşamının noktalanması için yetmiştir bu olay.

Elbette bu örnekleri de çoğaltmak olanaklıdır.

YOLSUZLUKLAR ÇAĞINDA MIYIZ?

Ne var ki, bir İtalyan uzmanın 1960'larda söylediği şu sözler, 1990'larda "temiz eller" eylemiyle kanıtlanmıştır. "Eskiden mafya yalnızca Güney İtalya'da ve Sicilya'da, kırsal kesimde yol kesen, kentlerde kimi işyerlerinden haraç alan suçlu örgütlerinden ibaretti. Oysa günümüzde mafya siyasal partilerdendir, parlamento dadır, hükümettedir; devleti ele geçirmiştir. Bu yüzden de mafyayla savaşmak hemen hemen olanaksızlaşmıştır. Çünkü mafya ile savaşacak güçler mafyalaşmıştır."

"Temiz eller" sonrası 1994'te Tekstilci Luciana Benetton'un ve reklamcı Olivero Toscani'nin sağ kolu Paolo Landi, "Halkın/Yığınların utanmazlığı (Il cinismo di massa)" adlı bir yapıt yazdı. Landi, bir düşünür değil, iş dünyasının iç yüzünü bilen bir gözlemcidir. İş dünyasındaki ahlak değerlerinin çöküşünü, kurnazlıkla uyanıklığın, köşe dönmeçiliğin nedenlerini sorguladı. Duyarsızlık, acımasızlık, insafsızlık, bananecilik ve cüretkarlığın temsilci-

likle atbaşı gittiği bu utanmazlık düzeyinde yükselen uygitsinci, çanta-taşıyıcı, ona buna dirsek atarak kendine yer açan ikiyüzlülerin, yalancılardan portrelerini çizdi. Bir yazarımız da buna başarılı bir ad buldu: "yersen ahlakı", "yersen düzeni" (Nilgün Cerrahoğlu, "Yersen" ahlakı, "Yersen" düzeni, Sabah, 13.11.1994)

Mills, yüzyılımızın ortalarında, bu suç patlamasını "demokrasinin yapısal hastalığı" olarak görmüştür. Gerçi, Durkheim, belli oranda, suçlusu olmayan toplumun da hasta olduğunu söylüyordu. Maria Magdalena'ya ilk taşı atacak günahsız birini bulamamıştı İsa. Ama, görünen o ki, çağımızda bu oran çok aşmıştır. Bilinenler, gizlenenlerin bir bölümüdür. Çünkü yolsuzluklarda karanlık sayı her zaman büyüktür. Avrupa Konseyi Üyesi otuziki devletin Adalet Bakanlarının 1990'lı yıllarda Malta'da yaptıkları toplantıda konulan tanı bunu kanıtlamaktadır. Çağımızın hastalığı yolsuzluklardır.

Peter Eigen, Dünya Bankasında Afrika ve Güney Amerika ülkeleriyle ilişkilerden sorumludur ve bu ülkelerdeki yolsuzlukların boyutunu yakından bilmektedir. 1990'larda yolsuzlukların değişik ülkelerin işadamlarını, politikacılarını, uzmanlarını bir araya toplar ve yolsuzluklarla nasıl savaşılacağına tartışmasını başlatır.

1993'te Berlin'de "Uluslararası Saydamlık Örgütü: Transparency International" kurulur. Amaç her ülkede yolsuzluklarla savaşım örgütlerinin kurulmasını sağlamak ve çeşitli ülkelerdeki yolsuzlukları izleyerek bir

"uluslararası yıllık" düzenlemek. 1992-1994 yıllarına ait yıllığa göre, 41 ülkede inceleme yapılmıştır. Yolsuzluk olayının en az rastlandığı ülkeler sırasıyla Yeni Zelanda, Danimarka, Singapur, ABD, bu sıralamada 15, Hong Kong 16, Fransa 17'incidir. Türkiye 29'uncudur. En çok yolsuzluk yapılan ülkeler sıralamasında ise başta Endonezya gelmekte, onu Çin, Pakistan izlemektedir. Türkiye'nin bu sıralamadaki yeri 13'tür ve hiç de parlak değildir. Sanırım 1995 ve 1996 yıllarında Türkiye'nin yeri daha da kötüleşmiştir. Çünkü devletin bekçiliğine soyunan kimse kalmamıştır.

Çağımızda yaşanan olayları "yolsuzluk" olarak nitelendirmek, kanımca yetersizdir. Yaşanan olgu "çürüme"dir. Rüşvet, zimmet, yiyicilik gibi yolsuzlukların yanı sıra, siyasal partilerin iktidara gelince yandaşlarını kayırmaları, üst düzey bürokratlarının siyasal korumacılık (patronaj) eğilimleri, ak-raba ve dost kayırmacılığı (nepotizm ve kronizm), yeniden seçilme kaygısıyla devlet olanaklarını seçim bölgelerine aktarmacılık, bürokrasiyi ve iktidarı kendi çıkarları için etkilemecilik (lobicilik), devletin yarattığı yapay ekonomik aktarmaları elde etmek (rant kollamacılığı), kamusal sırları içeren bilgileri/belgeleri sızdırma yalanlarla siyasal manipülasyon, kurumlaşan bu çürümenin/politik kleptokrasinin dışı vuran göstergeleridir. (C.C. Aktan, Siyasal Yozlaşma ve Kleptokrasi, Cumhuriyet, 23.6.1993. Özlü bilgi için bakınız. C. C. Aktan, Politik Yolsuzluk ve Kleptokrasi, Afa Yay. 1992, İstanbul.)

Fuzuli'nin "selam verdim rüşvet değildir deyu almadılar" ve Ziya Paşa'nın "Milyonla çalan mesned-i iz-zette serefrâz/Birkaç kuruşu mürtekinin cay-ı kürektir" mısralarını, Ali Yüce'nin dürüstlüğü ayrık bir olgu gibi gösteren şiiri tamamlıyor: "Çamaşır yıkar gibi/Sıcak su ve sabunla/Yıkadım namus sözcüğünü/Kaynattım fokur fokur/Bana mısın demedi/Günlerce tokaçladım/Çıkmadı kirleri".

Çöl ve yeşil alan ilişkisinde gözlemede dayanan bir yasa vardır; eğer yeşil alan büyükse onun potansiyeli çölü yeşertir. Çöl büyükse onun iklim potansiyeli yeşili öldürür. Toplumda namuslularla namussuzlar çarpışmasında da bence bu ilişki vardır.

İşte Calvino'nun kısa öyküsü, bu ilişkinin öyküsüdür:

İtalo Calvino, "Kara koyun" adlı öyküsünde, bir toplumda yasadışı, yolsuzluk kurumsallaşmışsa, kimsenin kimseden hesap soramayacağını başarıyla anlatır. Öykü elbette bir kurgudur. Herkesin hırsız olduğu birbirlerini soyduğu uyumlu bir ülke tasarlanmıştır, yazar. Günün birinde dürüst bir adam gelir ve onun dürüstlüğü bu uyumu ve düzeni alt üst eder. Çünkü, herkes geceleyin birinin evini soymakta ve ertesi gününü güvenceye bağlamaktadır. Ancak dürüst adamın soyması gereken ev soyulmadığı için öbürlerine göre zenginleşir. Evleri soyulmayanlar zenginleştiklerini görünce çalmak istemezler; dürüst adamın evini soymaya gelenler ise elleri boş döndükleri için yoksullaşır. Zenginler yoksulları en yoksullarına mallarının korumaları için para verir. Böylece

kolluk güçleri kurulur, cezaevleri açılır. Sonuçta zenginler, yoksullar ve de biraz hırsız kalır geride. Dürüst adam ise aklıktan ölmüştür (Adam sanat 1994/8, s. 24, 25). Çünkü böyle bir ortamda yaşamak isteyenler araziye uyum zorundadırlar, eğer aklıktan ölmek istemiyorlarsa.

Calvine kimi ipuçlarını veriyor, ama şimdi yolsuzlukların nedenlerini bilimsel temele oturtmaya çalışalım.

TOPLUMUN DEĞER YARGILARI

Yolsuzlukların elbette nedenleri pek çok.

İlkin, Türk toplumu, yolsuzlukları özendiren bir ahlak anlayışına sahip. "Balığın baştan koktuğu", "Devlet malının deniz, yemeyenin domuz" sayıldığı, "bal tutanın parmağını yaladığı", "gemisini kurtaranın kaptan" olduğu bir toplum.

Bu elverişli ortamda, bir üst yönetici, "Devlet uğruna kurşun atan da, kurşun yiyen de bizim için saygıyla anılır; onlar bizim için şerefli" derse, o devletin görevlisinin adam öldürmesine şaşmamak gerekir. Bir başkası "Benim memurum işini bilir" ya da "... ne olmuş yani, verdimsem ben verdim" derse, yolsuzluklar çoğalır. Şiddet ve yolsuzluk kültürünün böylesine özendirdiği, sorumlulukların bu denli yolsuzluk/yasasızlık taşıyıcısı işlevini üstlendikleri bir toplumda Bahriye Vekili Topçu İhsan'ların çoğalmasına ve bunun olağanlaşmasına şaşırın yazara, bindiği araba sürücüsünün: "Normaldir bey. Adam oraya kadar gelmiş, çalmaz mı?" demesine neden şaşıyoruz

ki? (M.C. Anday, Köyde geçen aylar, Cumhuriyet, 21.10.1996).

Demek, toplumumuz yalnızca belleksiz değil. Duyarsız da. Onu bu duruma getiren de gene biziz. Çünkü suç işleyenin karlı çıktığı bir toplumda duyarsızlık, bulaşıcı bir hastalıktır. Devletlilerin yukardaki sözleri T.C. Yasasının 312. maddesine giren tipik eylemlerdir. Kovuşturuluyor mu? Hayır.

Eğer kamuoyu, her tür çapsizliğe, yozlaşmaya, yolsuzluğa, çürümeye tepkisiz ve seyirci ise, o toplumun ahlakı, "doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar". "bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın" ölçütlerinde dokunacaktır. Böyle bir toplumda, eski bir bakanın vergi kaçırmakla övünmesini, bir işadının "kazıkladıysam devleti kazıkladım, ne var bunda?" demesini yadırgamamak gerekir.

Bu insanların yüksek sesle kınanması bizi aldatmasın. Böylelerine karşı bilinçaltında gizlenen bir hayranlık duygusu toplumda yaygınlaşmıştır. Öfkelenenler ise, aynı fırsatı yakalayamamanın kahredici beceriksizliklerinin öcünü alamamanın hincından mı öfkeleniyorlar yoksa dürüst toplum özleminden mi? Bu bile belli değil.

Toplumda boy veren bu yeni ahlakı ahlaksızlığın nasıl özetlemeli?

Evet, çürümeye herkes birleşiyor. Öyle ki mafya liderleri bile, ahlak dersleri veriyor, timsah gözyaşlarıyla.

Yolsuzluk dolarlaştıkça toplumda ilgisizlik artıyor. Yakında ondan da vazgeçecek. Yolsuzluğu küçük memur, karsına ilaç, kolye almak için yapmışsa, önemsiz. İlle de yukarı katlarda olacak. Manipulasyon ahlak ku-

ralı olmuş. Toplum roman bile okumuyor; okuma özürü. Yaşanan serüveni medyada seyrediyor. Seyrettikçe de yüzeyselleşiyor, derinlere inmediğinden gelişmiyor. Tıkanıyor/kilitleniyor, toplum. Köşe dönmeçilik, üretmenin, kurnazlık, çalışmanın; bencil bireycilik, bireyselciliğin; duygusal yaklaşım, duyarlılığın; slogancılık düşüncenin/ düşünme yetisinin; başbozukluk ve karmaşa, özgürlüğün; aktarmacılık ve şarlatanlık bilimin; silah ve zorbalık hukukun; anamalcı sınıfın tek yanlılığı çoğulculuğun yerini almış ve bu sınıf "mutlak iktidar, mutlaka yozlaştırır" ilkesince çürümeye durmuş. Çünkü, kullandığı teknikleri özenle rafineleştirmiş. Referanslarını bencil ahlaka yapıyor. Zenginler demokrasisi (plutedemokrasi-Duverger), sağlıklı dev kentlere (megapollere) itilen iş gücünü dilediğince manipüle ediyor. Toplumsal doku ve de örgü bozulmuş. Çünkü onu kirli eller dokuyor ve örüyor. Kara servet ve koşullarda oluşuyor; yolunu buluyor. Yolluluk mu bu, yolsuzluk mu diye soruyor bir yazar (Enis Batur). Sülük insanların soykütüğünde kimler yok ki Sadrazam Sokullu'dan bu yana! Şimdilerde kilit noktadakiler banka tahsildarlarıdır.

Peki ya yönetenler ne yapıyorlar? Onu hiç sormayın. Yönetenlerin aralarındaki savaşım; öğrenmek, üretmek, katkıda bulunmak yarışı yerine; "sen çok yedin, biraz da ben yiyeyim" kavgasına dönüşmüş. Yer altındaki bu alan paylaşımı kavgası kendi iç yasalarına ve güvene göre yürütülmezse ve bu yüzden dışa yansır, kamuoyu ancak o zaman yağmayı öğrenebiliyor.

İletişim araçları bunları bir cinayet/serüven romanıymış gibi sunuyor ve sıradan insanın merakını sömürü pazarında yeterince kullanıyor. Böylelikle sıradan insanın yönetime/rejime inancı sarsılıyor. Anomizm başlıyor. Özveriden uzaklaşıyor. Ailesine bağlı ve inançlı; topluma karşı ise bencil ve ürkek biri oluyor.

Düzende, enflasyon koşutunda ekonominin % 50'si rant ve yazım dışı ekonomi ise, üretime dayanmadığı için, köşeyi dönme ahlakı elbette kamçılanır. Bu, yolsuzluğa alt yapılık eden bir ahlak anlayışının kurumlaşmasıdır. O nedenle temiz toplum amacını rüşvetle, yolsuzlukla sınırlayamayız. Bunlar neden değil, sonuçtur. Toplum şunu iyi algılamalıdır. İnsan olmaklık, bireysel değil, toplumsal bir olgudur. Çünkü dayanışma ahlakı gereğince, toplumun her bireyi ötekilerin insanca yaşamasından sorumludur. Ama bir toplumda, "İş bilen, kılıç kuşananın" mantığı egemense, daha önce belirttiğim gibi, köşeyi bir çırpıda beceriyle dönenleri kınamak şöyle dursun, bilinçaltında hayranlık, imrenme varsa, beceremeyen namusludur, "Kalkamadığından oturuyor" diye küçümseniyorsa, aldırılmazlık, duyarsızlık popülizmle ittifak yapıyor, kurnazlık daha çok sayılıyorsa, toplumsallık düşüncesi gözden düşmüşse, bireysel çıkar kutsanmış, para saygınlığın ölçütü olmuşsa, kara para, marquis ve Sade'a taş çıkartırcasına, diskoteklerde ve düğünlerde aklanmışsa, bundan daha iyi yolsuzluk ortamı bulunamaz. Türkiye bugün bu olguyu yaşıyor. Yaşam biçimi

ve felsefesi bu olunca tepkisi ne olur toplumun?

Sürgit kirlenmekten utanma duygusunu yitirmiş toplumun fotoğrafı bu. Fırsatları değerlendirme kurnazlığı erdem pazarında. Yer altı gerçekleri başarılı olma sanatının kurallarını topluma öğretiyor. Toplumsal dayanışma belvermiş. Yer altındakiler, öte yakının kurallarını yer üstündeki beri yakadakilere zorluyor. Onlar, aslında öte yakadakilere, lanetlerken bile, kendi iç sesleriyle barışık değiller; daha önce değindiğim gibi, gizlice hayrandırlar onlara. Bunu itiraf etmeliyiz. Çünkü böyle olmasa, "Engin Civanların, Selim Edeslerin aşkları söz konusu olduğunda dinleyecek onca kulak olur muydu? Olumsuzların ahlakı kurumsallaşmıştır". Buzdağının görüneniyle yetinen sokağın insanı, umudunu yitirmiştir. Son Tanrı rolündeki medya, pazarı kullanırken, olanları hem kimileri abartıyor, kınamanın ötesinde yargıç gibi yargılayıp mahkum ediyor ve hem de bunu paraya dönüştürerek, gerçekleri metalaştırıyor. Geriye bir tek vicdan kalıyor. Tek sığınak o. Ben ondan umudu kesmedim. Eğer, bir yazarın dediği gibi, maymundan umudu kesen Tanrı insanı yaratmışsa, keserci mantığının ürünü yabancı kapitalizmden umudu kesen insanda, saydam/çoğulcu demokrasiyi yaratmıştır. Vicdan, o rejimde yürüncesine oturacaktır. İnsan yeniden yaratılacaktır ve "en yumuşak yastık olan vicdanı" başını koyup huzurlu dinlenecektir. Ama uyumayacaktır.

Kamuoyu, her tür çapsizliğe, yozlaşmaya seyirci ise bu da bir etken. Es-

ki bakanlardan Rahmetli Kahveci, rüşvetin akçalı portesinin 25 trilyon olduğunun belirlendiğini söylemişti.

Gallup'un araştırmalarına göre; toplumun % 51'i ekonomik iyileşmeden, % 27'si zengin olmadan yana. "Su akarken küpü doldur" sözü yerinde mi sorusuna % 62 evet, diyor. "Çalışmadan köşeyi dönmek mi" sorusuna % 74 doğru diyor. "İnsan gönüllü olarak devlet memuruna bağış yapar mı" sorusuna % 44 evet diyor. Toplum ayıbı alkışlıyor.

Bir toplum; otobüse arkadan bine, yere tükürene, gürültü edene, adam sendecilikle, neme gereklilikle tepki göstermezse, ödediği verginin de hesabını elbette sormayacaktır. Sağda solda görünen dağınık birkaç tepkici de, direnişinden vazgeçecektir. Kim-seden kahramanlık istemeyelim. Dikkat ederseniz, toplumun yaşam biçimi ve düzen anlayışıyla tepkisizlik olgusu birbirine denk düşüyor. Tepkisizliğin bir nedeni de herkesin biraz kural dışı yaşaması ve paranoya içinde olmasıdır. Bir kısır dönüğü içindeyiz. Çevrenize bakınız. Çoğu insan hazine arazisindeki kaçak inşaatta oturuyor. Çoğu kaçak elektrik hırsızlığını işliyor. Herkes trafik kuralını çiğniyor.

Böyle bir toplumda tepki olur mu? Olsa ne yazar? Kim kimi denetleyecek, kovalayacak?

Unutmayalım. Tepkisizlik bir suç nedenidir.

DEVLET ETKENİ

Yukarıda da belirttiğim gibi, demokratik/çağcıl toplum devletten vazgeçemez. Çünkü devlet kamusal ge-

reksinmeler için zorunludur. Devletin olduğu her yerde, kamusal etkinliklerin yürütülebilmesi için üç ögeye gerek vardır.

Birincisi, bu etkinlikleri yürütecek insanlar/görevliler. Bunların ağız vardır, yemek için. Bedenleri vardır, giyinmek ve korunmak için.

İkincisi, kamusal etkinlikleri yürütmek için görevlilerin kullandıkları yetkiler vardır.

Üçüncüsü, bunların buyruğuna verilen malvarlığı/paralar vardır.

İnsan, yetki, malvarlığı. İşte suç işleyen ve işletmeye elverişli üç öge.

Böyle bir devletin ekonomi alanında da işler yaptığını düşününce, yolsuzluğun akıl almaz boyutlara ulaşacağı kaçınılmazlaşır. Fonlar, döner sermayeler, vakıflar, ihaleler yolsuzluğa elverişli ortamlar yaratır. Böyle bir devlette kuralları, yasakları aşabilmek, ne pahasına olursa olsun işi bitirmek için, becerikliler türeyecektir. Evinde kaçak elektrik kullanan, hazine toprağında bina yapan açığızlar başarılı görülecek; namusluluk saflıkla eşanlamlı sayılacaktır. Büyüyen "devlet, kırk kulplu kazan; bir kulpundan da sen tut, kazan" devletidir; bir suç kıskırtıcısıdır.

Her yasak, yolsuzluk üretir. Ormanda tarla açmak, odun kesmek yasaksa, rüşvet nedeni var demektir. O zaman ya insanlara ekecek bir arazi verilmeli ve ısınacak çare gösterilmeli ya da bu yasaklardan vazgeçilmelidir. Rüşvetin oranı her ülkede yasaklara göredir.

Böyle bir devlette, toplumda, kısaca ortamda olacaklar bellidir.

Her şeyden önce siyasal örgüt ve onun işleyişinin bireyler üzerindeki baskısı saygın kişileri armağan adı altında rüşvete zorluyor. Kentlerde, devletlerde, “ak yaka suçu” denilen pasta parçasının büyük bölümü, sözleşmeler gereği malzeme alım-satımına ilişkin kararlarda söz konusudur. Rüşvet birçok resmi görevlinin sosyo-ekonomik düzeyini yükseltmeye katkıda bulunuyor. Kuşkusuz hem ak-yaka hemde mavi yaka suçlarını işleyenler her yerde azınlıktadır. Ama her ikisi de bir gerçektir. Ayrıca her meslek, her makam, suçlar tablosunca bir fırça darbisiyle katılıyor.

İşte karamsarlık doğuran tablo bu.

Oysa, yüzyılın başında Fransız Adalet Bakanlarından da Lanessan şöyle diyordu; “Görevliler arasında suçlu pek azdır. Çünkü onlar, belli günlerde maaş alır, sonra emekli olurlar, mütevazı bir yaşama alışmışlardır”. Ardından da şöyle ekliyordu; “Ne var ki, kimi yönetimlerde suç işleme-deki kolaylık nedeniyle suçlulukta artışlar görülüyor”.

Öyleyse neler değişti de her ülke yolsuzluklardan dertli?

Yukarıda da söyledim. Durkheim, belli oranda suçlusu olmayan toplumu, dinamizmini yitirdiği için sağlıklı diye niteliyor ve Sokrates örneğini veriyordu. Ona göre Sokrates gerçekten suçlu idi ve yasalara göre hükümlülüğü yerinde idi. Ama onun suçu, yeni bir ahlak geliştirmişti. O nedenle Durkheim’in gözünde suçlu, toplumsal yaşamı düzenleyen bir ajandır.

Ama bizim ajanlarımız, Durkheim’in öngördüğü sayı duvarını çok-

tan aştılar, toplum barışını tehdit etmeye başladılar. Üstelik, bilinmeyen kararlık sayı bu suçlarda oldukça önemli.

Peki bu suçları kim, ne zaman, nerede, nasıl işliyor?

Yolsuzluk suçlarını işleyenler genelde görevlilerdir. Her kademedendir.

İşledikleri yerler, belli makamlarda ki nüfuzun ya da yetkinin kötüye kullanımıyla oluyor.

Ne zaman ve nasıl işliyor? Yetkilerinin verdiği olanaklardan yararlanarak, yetkiyi kötüye kullanarak.

Peki hangi ortam da işliyorlar? Lacassagne, suçlulukta çevre etkisini şu sözlerle özetlemişti: “Toplumlar, müstehak oldukları suçlulara sahip olurlar”. “Toplumsal çevre, suçluluğun ekilip biçildiği sulak, kaynayan bir bölgeyi bulduğu anda önem ve güç kazanır”. Her insanda bir suçluluk potansiyeli bulunduğu gözlemlenirse, rastlantı suçlarının böyle bir ortamda suç eşliğini hemen açacakları muhakkak. Roma’daki ünlü bir kilisenin çevresinde geceleri fuhuş yapıyordu. Kolluk güçleri, baskınlar bunu önlemeye yetmiyordu. Ferri belediyeye, o yöreyi aydınlatmalarını öğütledi. Öğüde uyuldu. Fuhuş orada bitti. Çünkü suç mikrobu aydınlıktan ürker.

Devlette gizlilik, “hikmet-i hükümet” geleneğinin çağ dışı bir kalıntısıdır. Öyle ki, Çernobil olayından sonra ülkemizde de esen yelin yönü yabancı elçiliklere bildiriliyor, ama halktan gizleniyordu. Böyle bir ülkede yolsuzluk elbette olur.

Demek bu tür suçlar ilkin devlet denilen örgütte işleniyor. Eğer bu devlet,

hem en büyük işveren, hem de en büyük alıcı/müşteri ise ortam yolsuzluğa daha da elverişlidir. Çünkü harcama ekonomisi bunu ister istemez yaratacaktır.

Ticaret, sanayi ve kentleşmenin gelişmesi, bürokratik yapıyı olabildiğince karmaşıklaştırmıştır. Uzmanlaşmış bürokrat vazgeçilmez bir öge olmuş ve kendini ağırdan satmıştır.

Enflasyon, tam bir hırsız. Devletin polisi, onu kovalayacak yerde, ona yenilen dar gelirliyi kovalıyor.

Sartre’ın bir sözü vardır: “Benim Bulantı adlı yapıtım, aç insanın yanında hiç kalır”. Eğer devlet düzeni, görevlisini ve çocuklarını açıklıkla namus arasında bir seçim yapmaya zorlarsa yolsuzluk, hırsızlık, fuhuş artar. Özellikle olağanüstü savaş, ekonomik bunalım gibi dönemler de bunlarda patlama olur.

Bir Fransız yazar şöyle demişti: “Ben Fransızım. Fransayı elbette severim. Hatta ona taparım. Ama Fransa beni aç bırakırsa onu satarım.”

İkincisi, sermaye; görevlileri ve dolayısıyla devleti satın alır.

Üçüncüsü, kimileri, sırf sistemin yarattığı adaletsizliğe tepki olsun diye çalma çırpıma başlar.

Dördüncüsü, mesleki yozlaşma önemli bir etkidir.

Beşincisi, tüketimin kamçılanması yolsuzlukları da kamçılar. Almayan, “öbürü aldı, ama bir şey olmadı” deyip tüketim açlığını gidermek için rüşvete yönelir.

Böylece, toplumsal değerlerin yozlaşmasına dayalı bir düzen kurulur. Bu düzende her şeyin bir bedeli/fiyatı var;

ama değeri yoktur. Çünkü, saygınlık ve siyasal süreç; paraya, servete teslim olmuş, bağımlı kalınmıştır. Siyaset, ticaretten komisyon ister. Alanın da satanın da memnun olduğu bir aile içi alış verıştır bu. Eski Yunanlılarda da (Atina’da) iyi yurttaş olmanın ölçütü zenginlikti. Gerçi memur ayrıldığında hesap veriyordu. Hangi yargıcın duruşmaya katılacağı belli değildi. Bunlar rüşveti bir ölçüde engellerken; zenginlik ölçütü rüşveti kısıktı. Eh bugünkü ölçüt bu. “Ben zenginleri severim” sözünün başka anlamı olabilir mi?

Bugün sözgelimi bağış deniyor. Ama bu bir zorunlu bağış. Bağış gönüllülük ister. Zorunluysa bu bir bağış değil, düpedüz yiyiciliktir. Devlet bunu resmen yapıyor. Armağan deniyor. Her armağanın büyüleyici, gönül alıcı, baştan çıkarıcı bir gücü vardır. En çok, görevlilere ve kadınlara verilir. O görevde olmasaydınız, o armağan size verilir mi? Hayır. Öyleyse o rüşvettir. En azından ileriye dönük olarak memuru zayıflatma girişimidir. Platon şöyle demişti: “Armağanlar, Yüce Tanrıları bile yola getirirler”.

Bir kurtuluş savaşının (aynı zamanda açlık, yoksullukla da savaştır bu, yalnız düşmanla değil) destansı dürlüğünü, bir de bugünün yöneticilerinde bile egemen olan köşeyi dönme anlayışını, yönetenlerdeki servet tutkusunu düşünelim. Balık baştan karsa, düzen çürür. Sadi’nin bir sözü vardır: “Eğer hükümdar köylünün yumurtasını alırsa, adamları/ordusu bütün tavukları yağmalar”.

Politik yozlaşma yolsuzluğu sıradanlaştırır, ahlak dışı olmaktan çıkarırsa, ona bulaşmak istemeyen onurlu insanlar, politikadan, ekonomiden ve devlet yönetiminden uzaklaşırlar; en azından marjinalleşme başlar. Tıpkı kötü paranın iyi parayı kovması gibidir bu olgu.

Bugünkü sistemde, Osmanlıdaki rüşvetin, günümüze uyarlanması gibi bir şey de var. Osmanlı da en iyi geçim yolu memurluktu. Memurluğu ele geçirmek için, eski Roma'da olduğu gibi, (sadrızamlık için de) rüşvet veriliyordu. Öte yandan memurlar geleceğinden emin değillerdi. Geleceğini, atılmadan güvenceye bağlamak için, rüşvet aldı memur. Elbette tek neden bu değil. Ama bu da var.

Görünen o ki, günümüzde de, halkın arpalık dediği yere gelen politikacı, politik yarışmada harcadıklarını bir an önce toplamaya savaşıyor. Bu yozlaşma da bir etken. Eski Roma'da da, Osmanlı'da da bugün de aynı anlayış ve aynı sonuç. Rüşvet.

YOLSUZLUKLAR NEYİ ÖRSELERLER?

Bu ürkütücü tablo üzerine neden onca insan beynini yoruyor? İnsanlık yolsuzluklarla savaşınca hangi değerler, ilkeler ayakta kalacak?

Şimdi bunları görelim.

Kamu yönetimi, hem örgüt, hem de işleyiş açısından çağcıl devlette korunmaktadır. Çünkü demokratik devlete kamu yönetiminin kimi özelliklere/niteliklere sahip olması zorunludur. Eğer bu nitelikler bulunmazsa, kamu yönetimi amacından sapar/saptırılır;

toplum/kamu yararına işlemez, kimi kişi ya da grupların çıkarına işler. Bunun toplumsal barışı bozacağı, ayırım gözetilmeksizin eşit ve yansız hizmet anlayışına ters düşeceği açıktır.

Bu nedenle de kamu yönetimi ve işleyişinde kimi ilkeler benimsenmiştir. Çünkü devlette görev alanlar, devlete karşı, belirlenen bu nitelikler içinde davranacak, devletin görevlileri aracılığıyla ilişkide bulunduğu halk da devlete ve görevlisine güvenecektir. Görülüyor ki, görevli, ilişki açısından halktan çok devlete yakındır.

Devlet ise bir güçtür. Görevli yönetsel görevini yaparken bu gücü temsil eder ve kullanır. Eğer görevli bunlarda sapma yaparsa, Devlet onu cezalandırır. Bu cezalandırmanın mantığı şudur. Devlet, bir bakıma her an kendine karşı düşman olmuş ya da olmaya aday birini cezalandırarak kendine olan güveni korumak zorundadır.

Bu yüzden de her devlette/görevlerde, görevlilerin uyacağı, belli değerler, ilkeler vardır.

Birincisi dürüstlüktür. Kamu yönetiminde görev alan kimse ilkin bu yönetime karşı dürüst davranmak zorundadır. O nedenle bu görevi gereğince görevde kullanılacak para ve eşyayı, yalnızca o alanda kullanılmalıdır, kendi çıkarına değil. Zira her kamu kuruluşunun belli bir malvarlığı vardır. Bunu görevli kendi çıkarına kullanırsa, kamu görevi yapılamaz. Zimmet suçu işte bu gereksinmeyi karşılar. Ancak, Manzini ve Antolisei'nin dedikleri gibi zimmet suçuyla korunan yarar/değer yalnızca dürüstlük, moral gelişme ve halkın siyasal yetişimi değildir. Ay-

rica devletin malvarlığı da korunmaktadır. Eğer fail, görevli/memur olmasaydı suç, malvarlığına karşı suçlar arasında yer alan inancı kötüye kullanma cürmü olacaktı. O nedenle zimmet, çok konulu bir suçtur.

İkincisi yansızlıktır. Kamu görevi yapılırken herkese eşit davranmak gerekir. Yansızlık ve dürüstlük, rüşvet ve yiyicilikle bağdaşmaz. Görevlinin görevini yaparken insanlardan para alması, ayrıca kamu yönetimine güveni de sarsar. Kamu görevinin satın alınmayan kişilerce yürütüldüğüne inanılmazdır.

Üçüncüsü disiplindir. Kamu görevini yürüten kimse, görevini yasal sınırlar içinde yapmalıdır. Tersisi durumunda "keyfi davranma", "görev de yetkiyi kötüye kullanma" suçları ortaya çıkar. Zira görevli; devlet yönetiminde, özel hukuktaki hizmet/iş bağının yanlara yüklediği yükümlülüklerle oranla, daha çok ve daha katı yükümlülükler içindedir.

Dördüncüsü bağlılıktır, sadakattır. Görevli, görevinin gereği öğrendiği bilgileri görevi dışında kullanamaz. Sır saklamakla yükümlüdür.

Beşincisi kamu görevlerinde süreklilik, kesintisizliktir. Kamu görevi kesintiye uğratılırsa görevi savsama, işi bırakma suçları işlenir.

Altıncı ilke, kamu görevinin yerine getirilmesinde "özgürlüğün, barışın" sağlanmasıdır. Onu örseleyenler, ona direnenler cezalandırılırlar.

Yedincisi, saygılığın korunması ilkesidir. Memurluk görevi gasp edilemez. Nüfuz ticareti yasaktır.

Görülüyor ki, çağcıl yasalarda, kamu/devlet yönetimiyle ilgili varlıklar/menfaatler/değer ve ilkeler hem görevlilere, hem de sade kimselere karşı korunmuşlardır.

İşte bu ilkelerle/değerlerle devletin ve görevlisinin; yansızlığı, güvenilirliği, satın alınamazlığı, özlü anlatımla saygınlıkları korunmaktadır. Bu değerler/ilkeler öylesine önemlidir ki, doğan malvarlığı zararı pek az olsa bile, işlenen eylem suçtur ve de yakınlığa bağ olmadan, kendiliğinden kovuşturulur.

Burada yeri gelmişken bu noktayı dikkati çekmek istiyorum.

8 Kasım 1996 Susurluk olayı üzerine gösterilen tepkilerin yoğunluğu karşısında kimi çevreler "devleti yıpratmayalım" kaygısına düştüler.

Bu kaygı bir oranda yerindedir. Ancak, abartılmamalıdır. Devlet soyut bir kavramdır. Yukarıda da belirtildiği gibi, yolsuzluklarla yıpratılır. Devlete olan güven duygusunun yitirilmesine yol açanlar, yetkilerini kötüye kullanarak suçu işleyenler kovuşturulmazsa, devlet daha çok yıpranır. Bu yüzden ağacı ve ormanı birlikte görmeliyiz. "Köktende ve etçi" bir anlayışla devleti kutsallaştırır, eylemleri bireysel olarak nitelersek, ormanı göremeyiz. Devletin dokunulmazlığı yoktur, olmaz ancak, bu dokunulmazlık peçelemesiyle işlenen suçlar örtbas edilir ya da bu izlenim yaratılırsa, yıpranan devlet iyice çökecektir. Kendimizi aldatmayalım. Devekuşu, belki de, en önemli organı olduğu için başını kuma gömer; kendini aldattığı için değil. Ancak, devlete dokunmayalım kaygı-

siyla suçlular yargıdan kaçırılırlarsa, devlet kavramı değil, devletin kendisi çökecektir. Kavram fetişizmi, hedef saptırmanın gerekçesi olamaz. Birlikte yaşamın bütün bu toplumsal değerlerini korumak, son çözümlemede, aslında devleti değil insanı korumaktadır, onu mutlu bir yaşama kavuşturmaktadır. Bunun yollarını bulmak ise hepimize düşer.

ÇÖZÜMLER/ÖNERİLER

Bu ise, bilimsel temele dayanan bir suç ve ceza politikasını gerektirir.

Suç ve ceza politikası, bir ülkede devletin suçluluk olgusuna verdiği yanıtıdır. Suçbilime, ceza ve yargılama hukukuna, tarihsel ve bilimsel verilere göre saptanan bir disiplin, bilim ve sanattır. Türkiye, uzmanlarıyla araştırmalara girmeli ve tezelden yolsuzlukları önleyen bir suç ve ceza politikası saptamalıdır. Böyle bir politika kulaktan dolma ve prefabrike bilgilerle, slogan boyutlu ucuz yargılarla belirlenemez.

Şunu unutmayalım. Suç ve ceza politikası terimini ilkin Feuerbach kullandı. Hem de yolsuzluklarla savaşım için.

Feuerbach, 1812'de rüşvet üzerine yazdığı bir yapıtta, devletin bu konuda izleyeceği suç ve ceza politikasını özetlemiştir. Yazara göre, görevliler maaş açısından doyurulmalıdır. Bu yapılmazsa; görevli satın alınır ve öbür suçlara da özendirilir.

Feuerbach'a göre, rüşvette kullanılan araç, maddi çıkarla sınırlanmamalıdır. Tutkular, zevkler, şehvet de bu araçlar arasına sokulmalıdır.

Bundan başka Feuerbach, rüşvet alan kişinin kamu hizmetinde yetersizliği ortaya çıktığında, yaptırımın buna göre saptanmasını ister. Ona göre, görevli, rüşvet önerisini ihbar etmese bile cezalandırılmalıdır.

Bu düşüncelerin çoğu çağcıl ceza yasalarına girmiştir.

Kanımca, yolsuzluklara karşı uygulanacak suç ve ceza politikası, iki aşamalı olmalıdır: Önleyici ve caydırıcı önlemler.

İlkin önleyici önlemlerden başlayalım.

Burada Pareto ya da 80/20 kuralına uyulması yerinde olur. Bu kurala göre, nedenlerin % 20'si sonucun % 80'ini oluşturur. Bu yüzden nedenleri bilirsek, başarı % 80'e ulaşacaktır. Tek nedene bağlı çözümler ortaçağ büyücülerinin yöntemidir.

Önleyici önlemler; yolsuzluk sorununa ortam hazırlayan girdilerin/nedenlerin en alt düzeye indirilmesiyle ilgilidir. Akılcılık, sivrisineklere sövmeyi değil, bataklıkları kurutmayı bu yurur.

Devlet, büyük işveren ve alıcı olmaktan çıkarılmalıdır.

Bürokratik karmaşıklık sona ermelidir. Devlet böylece hantallık ve yetmezlikten kurtulacaktır. Delik deşik elbise bir süre giyilir, ama sürgit giyilemez. Devlet yeniden yapılanmalıdır. Devlet, müdahale eden değil, ölçütleri getiren, kurallar koyan, denetleyen örgüt olmalıdır. Bürokratik yapı esnekleşmeli, kolaylaştırıcı olmalı, bürokrat ile politikacının ekonomik yönetimdeki etkisi azalmalıdır.

Çağ değişimi yaşıyoruz. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiyor insanlık. Tarım uygarlığından sanayi uygarlığına geçişe oranla daha derin, köklü bir dönüşümdür bu. Uyum sancıları elbette olacak. Bir ayağımız tarım toplumunda/ortaçağda, bir ayağımız bilgi çağında. Bunları eşanla yaşamak durumundayız. Bireyi hiçeştiren merkeziyetçi devlet; bezgin, yorgun, yılmış bürokrasi, kirlenmiş siyasal yapı çözüm değildir. Bunlar kirliliği birlikte üretiyorlar.

Çevreme bakıyorum. Bu Türkiye'ye kimse razı değil. Öyleyse bu yapıyı aşmalıyız.

Devlet insanların daha iyi ve daha özgür yaşamaları için gerektiği kadar var olmalıdır. Kutsal ve mutlak değerli bir kurum diye algılanmamalı, yerinden yönetim ve iktidar olgusu yaygınlaştırılmalı, politika bir rant dağıtım aracı, arpalık merkezi olmaktan mutlaka çıkarılmalıdır.

Yönetim demokratikleşmeli ve devlet saydamlaşmalıdır. Devletin gizliliği, örtülülüğü, Osmanlıdaki gibi, rüşveti sadece özendirir.

Devletin olduğu yerde rüşvet var ve de devletten vazgeçilemiyorsa, bu saydamlık gerçekleştirilmelidir. Tanzimattan sonra devlet memurları, rüşvet almayacaklarına ilişkin olarak Kur'an'a el basıp andıctılar. Ama yine rüşvet alındı. Neden? Çünkü rejim kapalıydı. Kol kırılır yen içinde anlayışı, yaranın üstünü örtmek, gizlemektir; yanıltır. Böyle bir kol kangren olmaya adaydır.

Bu nedenle, hukuk devleti, yani her dokunduğu şeyi hukuka dönüştüren

devlet bütün kurum ve kurallarıyla yerleşmelidir. "Yasaların Özü Hakkında" adlı yapıtının III. kitap III. bölümünde üç yönetim biçiminin dayandığı ilkeleri inceler Montesquieu. Demokrasinin ilkesi, ona göre erdemdir. Yazar bunu uzun uzun irdeledikten sonra şöyle sürdürür: "Erdem tükendiği anda tutkular, büyük hevesler yüreklere yerleşir. Herkeste cimrilik, pintilik başlar. İsteklerin konuları değişir, her şey ters yüz edilir". Vurgulardan sonra, "Eskiden kişilerin malı, devlet hazinesi iken, şimdi devlet hazinesi kişilerin malvarlığı olur. Cumhuriyet artık bir yağma düzenidir. Cumhuriyetin gücü yalnızca birkaç yurttaşın gücüdür" diye ekler. Montesquieu, Atinanın İranlılara yenilgisini inceler ve sözü Annibal'a getirir, Annibal'ın yargıçların Cumhuriyeti yağmalamalarına karşı savaşına değinir.

Kanımca köklü çözüm, hukuk devletindedir. "Daha az devlet, daha çok hukuk" formülü gerçekleştiğinde, inancıma göre, bir çok olumsuzluklar gibi, yolsuzluklar da azalacaktır.

Bilgi aktarma ve iş yapmadaki gizliliğe, yetersizliğe son verilmelidir.

Yazılı hukuk gözden geçirilmelidir.

Yolsuzluklara altyapılık eden karmaşık bir mevzuat nerede varsa, orada yığınla hata var demektir. Savaş kazanılmaz.

İlk akla gelenler şunlardır:

2886 sayılı İhale Yasasındaki bürokratik gizlilikler en alt düzeye inmeli, Yasanın kapsamı daralmalı, kalitesizliğe yol açan çılgınca indirimler önlenmeli, DSİ, KİT, Belediye gibi büyükleri de içine almalı, küçükleri dış-

lamalı, özelliği olan inşaat vb. gibi kötüye kullanımlara açık tanımlardan vazgeçilmelidir.

Maliye ve vergi hukuku gözden geçirilmeli, yasa enflasyonu giderilmelidir. Maliesiz hazine, hazinesiz maliyeden vazgeçilmelidir. Bütçe birliği ilkesi getirilmelidir. Brüt bütçe anlayışı dışlanmalıdır. Vakıf, özel hesap açma, dernek kurarak gelir sağlama yolları kapatılmalıdır. Genel Muhasebe Yasası örselenmemeli, hiç bir bakan ya da yetkili ita amiri, kendisine bütçeyle verilen ödenek dışında harcama yapmamalı, bu ödeneği özel kaynakla artıramamalıdır. Ayrıca kamu hizmeti için bağış vb. bütçeye gelir gibi denetim dışı ayrık yöntemlerden vazgeçilmelidir. Partilere, devlet kuruluşlarına, kişilere bağış, armağan yapılmamalıdır.

İdare ile ilgili işlerde mevzuat dağınıklığı giderilmelidir. Ödemeler ve işler, sağlam ve açık kurallara bağlanmalı, yoruma elverişli olmamalıdır.

Memurun Muhakematı Kanunu-1 Muvakkatı, kesinlikle kaldırılmalıdır.

Ben bu yasayı neye benzetiyorum biliyor musunuz? Almanların Von Mühchhausen adında yalancı bir baronları var. Bu yalancı baron kendi saç örgüsüne tırmanarak bataklıktan çıktığını söyler. Bu Yasa da böyle. Memura suçu işletiyor. Sonra da suç ortağına diyor ki, "görevliyi denetle ve yolsuzluk bataklığını kurut, suçluyu adalete teslim et." Uygulamada bu böyle. Oysa böyle bir Yasa ve soruşturma sistemi yeniyetme Afrika ülkelerinde bile yok. Çünkü çağ dışı. Anayasanın 129/son. madde ve bendiyle getirilen

izin sistemi ise çağ gerisi. 1831'de Belçika, 1861'de Bolivya, 1871'de Fransa terk etmiş. Üstelik Belçika 1831 (md. 24) ve 1994 (md. 31) anayasalarıyla bu sistemin getirilmesini yasaklamış. Biz ise bu yasaktan 151 yıl sonra onu anayasal kural yapmışız. Çağın gerisinde kalmaktır bu.

İşler yerel yönetimlere kaydırılmalı ve yönetim kolaylaştırılmalıdır.

Politik ve hukuksal denetim çarklarını iyi kurulmalı ve işletilmelidir. Milletvikili dokunulmazlığının çerçevesi daraltılmalıdır. Bunun yanı sıra kamu yöneticileriyle politikacılar üzerindeki denetim iyi sağlanmalıdır.

Enflasyon son bulmalı, üretime dayalı ekonomi öne alınmalıdır. Tüketim ekonomisi bir ölçüde dışlanmalıdır.

Görevliler doyurulmalıdır. Doyulmazsa devlet de suça katılmış olur.

Devlet kapısı tek gelir kapısı olmaktan çıkarılmalıdır.

Memur, hukuk güvencesine kavuşmalı, yarı kaygısı onu malı götürmeye itmemelidir.

Toplumsal değerler yozlaşmaya uğramamalıdır. Sağlam öğrenim esas olmalı, düzen köklü değişime uğramalıdır.

Halk, yolsuzluğun kendi zararına olduğu konusunda bilinçlendirilmelidir. Yolsuzluk sonucu ödediği verginin kendine hizmet olarak dönmediğini; görevli de, devlet adına görev yaptığını bilmeli ve devlet bunun hesabını her zaman sormalıdır.

Yurttaş bilmeli ki, rüşvet gibi suçlar sayesinde görev ticareti yapılmakta, kendisi için yapılan görevler yıkıma uğramaktadır. Bal tutan parmağına ba-

lı bulaştırmamalı, bulaştırdığında yalamaya kalkmamalıdır. Bunlara uymadığı takdirde kamuoyunun yakasına mutlaka yapışacağını bilmelidir.

Caydırıcı önlemlere gelince:

İlkin, karşılaştırmalı bir hukuk çalışması yapılmalı ve varılacak sonuca uyulmalıdır. Her bilim gibi hukuk bilimi de kumar oynamaz.

Her hukuk sisteminde az çok keyfîlik vardır. Uсталık bunu en aza indirmekte, deyim yerindeyse hasenatı seyiyatına galip bir sistemi başarmaktadır.

Hukuk kuralı ve uygulaması, tilkiyi kümese girmekten caydırılmalıdır (Laurent Cohan Tanugi). Mevzuat ve kuralda boşluk olmamalıdır.

Mevzuat açısından 3628 sayılı ve 19.4.1990 tarihli Mal Bildiriminde Bulunma Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Yasası ve 10.8.1990 tarih ve 90/748 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla çıkarılan Yönetmelik (R.G. 15.11.1990) elbette iyi bir adımdır. Ama yetmez.

Öte yandan, yaptırımların ağır olmasıyla suç önlenmez. Suçların ölüm cezasıyla önleneyeği inancı, greyder yöntemidir ve yanlıştır. Piri Reisi Hürmüs kuşatmasını İspanyollardan rüşvet aldığı için kaldırdı diye idam etsek bile her zaman yeni Piri Reisler çıkacaktır.

Caydırıcılık, cezanın ağırlığıyla değil, muhakkaklığıyla sağlanır. Toplumda yapanın yanına kar kaldığı görüştü yerleşmişse caydırıcı olunamaz Rambo kültürü ya da mezbaha mantığıyla suçlar önlenemez. Eski Roma'da da, Çin'de de, İran'da da, Osmanlı'da da ölüm cezası sonucu vermemiştir.

Memur tanımı iyi yapılmalıdır.

Memur kavramını geniş tutmak, memur kavramı artırıcı neden olduğundan, memurun devlete karşı işlediği suç nedeniyle cezası artar. Bu anlayış, devletten yanadır, memur zararlıdır. Sonuçta memur siner.

Buna karşılık memura karşı sadece yurttaşın işlediği suçta bu kavram genişletilirse, bir ayrıcalıklı topluluk, memur korkusu yaratılır. Duyarlılık isteyen bir dengedir bu. Sözgelimi, Avrupa Birliği bu konuda çok duyarlı davranmıştır. 12 Aralık 1977 tarih ve 780 sayılı kararında, mevduat toplan bankalar gibi özel hukuk hükümlerine göre yönetilen kuruluşların personelinin de memur gibi cezalandırılmaması istenmiştir ve birlik ülkelerinin uygulamaları da bundan etkilenmiştir.

Bağımsız yargı, hızlı ve sağlam adalet, yolsuzluğun vazgeçilmez düşmanıdır.

Rüşvet suçları çok failli suçlardır. Zina gibi gizli işlenir ve her iki fail de suçludur. Kanıtlama güçlüğü vardır. Karanlık sayı çoktur.

Bağımsız yargı olmazsa, suçlar iyi kovuşturulamaz. Toplumda güçlülerin yasaları delip geçtiği, güçsüzlerin örümcek ağına takılıp kaldıkları izlenimi doğarsa, yolsuzluklarla savaşım olanaksız olur. İşte o zaman birileri çıkar, birinin söylediği doğru şu sözlerle kamuoyunu avutup durur: "Bir ülkede namussuzlar, en azından namussuzlar kadar yürekli olmazlarsa, o ülke mutlaka batır". Ama öte yanda öbürleri yolcuların çantalarını çalmayı sürdürürler.

Esasen, hukuk ve devlet her ülkede yürekliler için değil, ortaboy insanlar içindir. Zaten yürekliler, kahramanlar o kadar sık çıksalar, onlara sıradışı, kahraman denmez ki!

Yargı bağımsızlığı tam olmalı ve yargıya güvenilmelidir.

Yargı da yersiz ihbarları iyi değerlendirmeli, buna göre donatılmalıdır.

Ben bu konuda yargıya Archimedes'in dünyayı kaldıracak temel deste-

ği işlevini veriyorum. Bu destek sağlamsa, kaldıracınızla dünyayı kaldırabilirsiniz. O nedenle bağımsız yargı, sağlam ve yeterince hızlı (çok hızlı değil) adalet için bugünden kolları sıvamalıyız. Bunu biliyorsak niye gecikiyoruz? Geciktirenler yolsuzluğa ortak olma kuşkusu altına girmezler mi?

Ülkemize ve halkımıza, yansız hukuk devletinin yerleştiği, yolsuzlukların bittiği bir yaşam diliyorum.